

Milan Vinčec

Slovenska Istra in Kras

Izleti po Primorski

IZBIRNI VODNIK

Izdajo te publikacije je omogočilo
sofinanciranje Fundacije za šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.52(497.47)(036)

VINČEC, Milan

Slovenska Istra in Kras : izleti po Primorski / Milan Vinčec ;
[zemljevidi Peter Šilak ; avtorji fotografij Milan Cerar ... et al.]. -
Druga, dopolnjena in razširjena izd. - Ljubljana : Planinska zveza
Slovenije, 2025

ISBN 978-961-7226-05-8

COBISS.SI-ID 230149635

Milan Vinčec

Slovenska Istra in Kras

Izleti po Primorski

2025

MILAN VINČEC

**Slovenska Istra in Kras
Izleti po Primorski**

Druga, dopolnjena in
razširjena izdaja

UREDNIKA

**Gorazd Gorišek
Irena Mušič Habjan**

UREDNIK PLANINSKE ZALOŽBE
Vladimir Habjan

STROKOVNI PREGLED
Andrej Stritar

LEKTORIRANJE
Mira Hladnik

TEHNIČNI UREDNIK
Emil Pevec

ZEMLJEVIDI
Peter Šilak

OBLIKOVNA ZASNOVA VODNIKA
Grupa Ee

OBLIKOVANJE IN PRELOM
Meta Žebre

TISK
Schwarz Print d. o. o.

IZDALA IN ZALOŽILA
**Planinska zveza
Slovenije**
Ob železnici 30a,
SI-1000 Ljubljana
www.pzs.si
info@pzs.si
Ljubljana, 2025

EVIDENČNA ŠTEVILKA ZALOŽBE
599

ZA PLANINSKO ZVEZO SLOVENIJE
Jože Rován

NAKLADA
800

AVTORJI FOTOGRAFIJ

Milan Cerar: 265

Gorazd Gorišek: 8, 25, 30–31, 33,
40–41, 43, 47, 51, 60–61, 75, 186,
248–249

Franci Horvat: naslovnica, 212–213
dvojna

Janja Lipužič: 293, 306, 309

Oton Naglost: 78–79, 104–105,
128–129, 158–159, 167, 171, 176–177,
185, 209, 214–215, 290–291, 310–311,
314

Miha Pavšek: 261

Jurij Senegačnik: 256–257

Milan Vinčec: 6, 12, 26, 29, 34–35,
37, 39, 44–45, 48–49, 52, 53, 54–55,
57, 59, 63 zg., 63 sp., 64, 65, 66–67,
69, 70–71, 72–73, 76–77, 81, 83, 84,
85, 86–87, 90, 91, 92–93, 96–97,
98–99, 101, 103, 107, 108–109, 111,
112, 113, 114–115 dvojna, 116–117, 119,
121, 122–123, 125, 126–127, 127 zg.,
131, 133, 134–135, 137, 139, 140–141,
143, 145, 146–147, 149, 150 levo zg.,
150–151, 152–153, 155, 156, 163, 165,
166, 168–169, 173, 174, 180, 182–183,
187, 188–189, 191, 192–193, 195,
196, 197, 198–199, 201, 202–203,
204–205, 207, 211, 217, 218, 219,
220–221, 223, 224–225, 226–227,
229, 230, 231, 232–233, 235, 236,
238–239, 241, 243, 244–245, 247,
250–251, 253, 254, 259, 260, 263,
266–267, 269, 270, 273, 274–275,
277, 278, 281, 282–283, 285, 286,
287, 289, 294, 296–297, 299, 301,
302–303, 308, 313, 315

Brez pisnega dovoljenja
Planinske zveze Slovenije so
prepovedani reproduciranje,
distribuiranje, javna pri-
občitev, predelava ali druga
uporaba tega avtorskega
dela ali njegovih delov v
kakršnem koli obsegu ali
postopku, tudi fotokopiranje,
tiskanje ali shranitev v elek-
tronski obliki. Tako ravnanje
pomeni, razen v primerih
od 46. do 57. člena Zakona
o avtorskih in sorodnih
pravicah, kršitev avtorske
pravice.

Kazalo

Beseda urednika	9
Vodniku na pot	11
Slovenska Istra	13
Zasnova vodnika	27
1. Trstelj	30
2. Stari Tabor	34
3. Veliko Gradišče	40
4. Kokoš	44
5. Vremščica	48
6. Prem	56
7. Soteska reke Reke	60
8. Artviže in Sveti Socerb	66
9. Ostrič, Medvižica, Razsušica	72
10. Dolina Glinščice	78
11. Mali Kras	86
12. Gradišče	92
13. Slavnik	98
14. Kojnik	104
15. Tinjan	108
16. Grad Socerb	116
17. Varda	122
18. Zjat	128
19. Jampršnik	134
20. Lipnik in Golič	140
21. Kavčič	146
22. Žbevnica	152
23. Od Hrastovelj do Socerba	158
24. Od Socerba do Hrastovelj	168
25. Po poti dediščine Hrastovelj in okolice	176
26. Kubed in Lačna	182
27. Ivačevce	188
28. Mazurinov mlin na reki Dragonji	192
29. Lačna	198

30.	Kuk, Krog in Sv. Kvirik	204
31.	Krog in Ušesa Istre	214
32.	Slap Veli Vir	220
33.	Marezige	226
34.	Pomjan	232
35.	Koštabona	238
36.	Ronek (Strunjan)	244
37.	Korte	250
38.	Čez Šavrinsko gričevje	256
39.	Volnik	266
40.	Grmada	274
41.	Veliki Medvedjak	282
42.	Vejna	290
43.	Sveti Lenart	296
44.	Križ in Ribiška pot	302
45.	Rilkejeva pot	310
	 Viri in literatura	 316
	Abecedno kazalo	317

OPOZORILO

Čeprav je eden osnovnih ciljev planinskih vodnikov povečati varnost obiskovalcev gora, pa avtor in založba ne moreta sprejeti odgovornosti za morebitno nesrečo ali škodo, ki bi jo utrpel uporabnik vodnika. Na nevarnosti je opozorjeno pri vsakem opisu, vendar je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega pa se razmere na terenu lahko spreminjajo celo iz ure v uro. Uporabnik se za turo odloči sam in tudi tvega sam.

Najvišji slap v Glinščici

Beseda urednika

Ko se popotnik iz notranjosti Slovenije bliža morju, se svet nad Črnim Kalom nenadoma prelomi in odpre se mu širen razgled na slovensko Istro z morjem v ozadju. Vsled naravnih danosti (burje) in pestre zgodovine, kjer so se države in z njo oblastniki pogosto menjavali, bi jo lahko imenovali dežela na prepihu, dežela, ki ponuja veliko, toliko, da bi bilo skorajda greh čez visok viadukt zgolj zdrveti v obmorske počitniške kraje.

Leta 2016 je pri Planinski založbi PZS izšlo delo Milana Vinčeca z naslovom Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras, ki je nadomestilo skoraj dvajset let star vodnik z enakim naslovom. Enciklopedično zasnovano delo založbe je bilo vse od leta 1997 koristen pripomoček pri odkrivanju jugozahodnega dela naše domovine, vendar se je v naslednjih dveh desetletjih v vzpetem svetu nad morjem marsikaj spremenilo. Nekaterih poti zaradi naravovarstvenih razlogov nismo več uporabljali, čez Kras so bile proti morju speljane nove prometnice, ki so ponekod spremenile potek planinskih poti, ne nazadnje pa so se z leti spremenile tudi navade planincev, ki so za dostop do izhodišč vedno redkeje uporabljali javni prevoz. Vse to je bilo treba upoštevati pri zasnovi vodnika, ki ni bil več enciklopedični, temveč izbirni in s tem uporabnikom prijaznejši.

Avtor Milan Vinčec, domačin in hkrati odličen poznavalec obravnavanega območja, nas je v vodniku iz leta 2016 povabil na obisk Šavrinskega hribovja, kjer se na vrhu razglednih vzpetin sončijo slikovite vasice. Prepustili smo se lahko skrivnostnemu obrežju obmejne reke Dragonje, hodili po razglednem robu flišnega klifa pri Strunjanu in iz plezalske »meke«, Ospa, dosegli razgledni Tinjan. »Korak« stran od morja je vabila dolga pot okoli Movraške vane, ki smo jo lahko skrajšali zgolj z vzponom na Lačno ali ogledom zanimivih spodmolov pri Sočergi. Še daljša je krožna Pot gradov, kulturno-zgodovinska in naravoslovna učilnica na prostem. Tudi to smo lahko razdelili na krajše etape, ki so bile predstavljene v vodniku. Avtor nas je povabil še v zamejstvo, do znamenite soteske Glinščice, nadalje čez slovensko »prerijo«, široke travnate poljane Lipnika,

Kavčiča, Goliča in Kojnika ter na tisočmetrski razgledni balkon Slavnik, z njega pa na manj znane, a morda ravno zato marsikomu ljube vrhove nad Matarskim podoljem, onkraj katerega vabijo rodovitni Brkini. Njihova severna pobočja se spuščajo v dolino reke Reke. Po njenem naj-ožjem delu smo se lahko odpravili do Škocjanskih jam in še dlje, na Vremščico. Za konec nas je Vinčec popeljal na nekaj vrhov Tržaško-Komenskega krasa in na najvišji vrh Črnih hribov, Trstelj.

Pred vami, spoštovanimi uporabniki vodnikov Planinske založbe, je posodobljena in razširjena izdaja vodnika po Slovenski Istri in okolici, ki dopolnjuje Milanovo knjižno delo izpred slabega desetletja. Poleg ažuriranih opisov in prenovljene fotografske podobe, vas vodnik vabi na številne nove poti, ki jih v prejšnji knjigi ni bilo, na primer na Kettejevo pot med Ilirsko Bistrico in Premom, kjer se je rodil slovenski pesnik, in na Žbevnico, razgledno travnato vzpetino pri naših južnih sosedih. Avtor nas čez južni branik doline Glinščice, Mali Kras, vabi do slapu Veli vir ter v slikovite vasi slovenske Istre. Pričakujeta nas starodavni naselji, ki se z visokih pomolov razgledujeta po okolici, Korte in Koštabona, vsaka vas s svojo krožno potjo. Slovenska planinska pot na območje, ki ga predstavlja vodnik, vstopi pod Vremščico, se čez Brkine povzpne na Slavnik, preči do Socerba in se čez Tinjan spusti do morja. Za konec je avtor več pozornosti namenil vrhovom onstran slovensko-italijanske meje, kjer živijo naši rojaki. Povzpeli se bomo na razgledna Volnik in Veliki Medvedjak, obiskali Sveti Lenart, kjer stojijo temelji nekdanje cerkvice ter Grmado, čez katero je v prvi svetovni vojni potekala avstroogrska obrambna linija. Tik nad Tržaškim zalivom nas vabijo Rilkejeva in Napoleonova pot, čisto do Jadranskega morja pa bomo sestopili po Ribiški poti iz Nabrežine.

Tako tudi planinec, ki se nameni prehoditi zaključne akorde Slovenske planinske poti spozna nezanemarljiv del obravnavanega območja, a seveda še zdaleč ne vsega. Tu priskoči na pomoč Milanov vodnik. Z njegovo pomočjo bo potepanje po zadnji nogi slovenske kokoške zagotovo precej lažje. Srečno pot!

GORAZD GORIŠEK

Vodniku na pot

Slovenska Istra in Kras (pokrajini, ki ju opredeljujemo kot Primorska) sta vabljiva cilja, kamor se vedno znova radi vračamo. Razgiban gričevnat svet, prijazno podnebje, zmerna poletja in mile zime, snega je malo, zadrži se le v višjih hribovitih predelih, vse leto privabljajo številne obiskovalce, izletnike in pohodnike. Vsak letni čas ponudi kaj novega in zanimivega, vsak obisk je začinjen s pridihom čarobnega. Preseneti pokrajina, ki iz koraka v korak spreminja podobo, zdaj s kamni posuta, v naslednjem trenutku se odprejo mehka živo zelena travnata gmajna, gozdnat objem, puste goličave, nizko grmičevje, nazadnje pa prese-netijo gozdne jase, postlane s pisanim cvetjem.

Z vrhov teh skromnih gričev sem zrl v daljavo, pred menoj se je kot na dlani odpiral čudoviti svet slovenske Istre. Pogled sem usmerjal tja, kjer je sonce že božalo gladino morja in v odtenkih žarečega ognja zaključevalo svoj obhod; še zadnjič v slovo, za lahko noč, je poljubilo to čarobno deželo in potonilo na oni svet. To so tisti nepozabni trenutki, ko te slovenska Istra ujame in začara, to so trenutki, ko se zaljubiš v barve in vonje te skrivnostne dežele in ko ti iz dna srca same od sebe privrejo besede: slovenska Istra resda nima mogočnih gora, še hribov, ki bi lahko s ponosom nosili to ime, je le za vzorec, ima pa zato vse polno majhnih vrhov in gričev, kjer se popotnik počuti dobro in kjer najde svoj mir. To so gore istrskega človeka, to so sveti hrami, kjer se popotniku odkrivajo radosti in lepote Istre in ga resnično bogatijo in delajo boljšega.

Dobronamernemu človeku se odpirajo poti do številnih čudovitih stvari tega sveta. In popotniku, ki ga spremlja pričujoči vodnik, se odkrivajo radosti in lepote slovenske Istre in Krasa.

Obilo prijetnih doživetij in varen korak. Srečno!

MILAN VINČEC

Cvetoča solzica s sladko dišečimi zvončastimi cvetovi

Slovenska Istra

Slovenska Istra leži na jugozahodu Slovenije in je gotovo najbolj svojevrstna in zanimiva pokrajina te mlade države. Ta del Slovenije, ki valovi med ostrim Kraškim robom in obalo sinjega morja, sta narava in ugodno podnebje bogato obdarila. Od rodovitne Bržanije pod Kraškim robom do značilnih istrskih gričev, ki se umirjeno spuščajo v blage ravnice, porasle z oljko in vinsko trto, pa vse do morja. Pomladi so bolj zelene, jeseni bolj rdeče. Živahna burja odganja meglo, maestral blaži pripeko, sončni žarki močnejše grejejo in zime hitreje minejo. Semkaj se zgrinjajo obiskovalci, sprehajalci in pohodniki, željni sonca, morja in hribov ter bogate naravne in kulturne dediščine. V vsakem letnem času bo obisk slovenske Istre odkritje novega, privlačnega in skrivnostnega, tako kot je skrivnostna sama Istra.

SLOVENSKA ISTRA SKOZI ČAS

Skozi stoletja je bila Istra zaradi izjemne zemljepisne lege, vabljuje narave in prijetnega podnebja stičišče narodov in kultur. Ostanke prazgodovinskih gradišč in kamnitih svetišč pričajo, da so v teh krajih ljudje živeli že v paleolitiku. Do prvega tisočletja pr. n. št. so jo naseljevali Histri, ilirsko pleme, po katerih je pokrajina dobila ime. Zatem so prišli Rimljani. V šestem stoletju so se semkaj naselili Slovani, ki so vse do današnjih dni s svojo nenehno prisotnostjo znatno prispevali h gospodarskemu in kulturnemu razvoju pokrajine. Po obdobju rimske vladavine je bila pokrajina vključena v bizantinsko in nato v frankovsko državo. Sledilo je kratko obdobje Oglejskega patriarhata, nato v 12. stoletju prevzame oblast Beneška republika. Vladavina Benečanov je za slovensko Istro obdobje razcveta v gospodarstvu, pomorski trgovini, kulturi, znanosti in umetnosti.

Upravno središče je bilo v Kopru (Caput Histriae). Prav iz tega obdobja v Kopru in drugih obalnih mestih še vedno obstajajo dobro ohranjene mnoge mestne stavbe, palače, cerkve in številni kulturni spomeniki. Po propadu Beneške republike konec 18. stoletja slovenski Istri

zavladajo Habsburžani. Le za kratek čas Napoleon prekinje njihovo vladavino, sicer pa Habsburžani ostanejo na tem delu sveta vse do razpada njihovega cesarstva, ko je po koncu prve svetovne vojne dodeljena Italiji. Po drugi svetovni vojni slovenska Istra v okviru Slovenije spada pod Jugoslavijo, dokler ni leta 1991 z nastankom Republike Slovenije postala del te države.

GEOGRAFSKI OPIS

Istra je največji polotok v Jadranskem morju. Razprostira se od Miljskega polotoka pri Trstu in roba prepadnih sten čez planinski masiv Čičarije in Učke vse do Opatije. Na vzhodu in zahodu je obdana z morjem. Na skrajnem jugu jo v bližini Pulja zaključuje rt Kamenjak. Istra je zdaj razdeljena med tri države: največji del ozemlja pripada Hrvaški, severozahodni del Istre leži v Sloveniji, manjši del z Miljskim polotokom in dolino Glinščice pripada Italiji. Slovenska Istra zemljepisno in politično torej ni zaokrožena celota, saj celovito podobo istrskega polotoka seka državna meja. Po zemljepisni in geomorfološki raznolikosti narave jo delimo na Slavniško pogorje (Čičarijo) s Podgorskim Krasom, Kraški rob (Bržanijo) z dolino reke Rižane, Šavrinsko gričevje in obmorski pas.

SLAVNIŠKO POGORJE IN PODGORSKI KRAS

Čez slovenski del Čičarije (zavoljo bele barve apnenčastih kraških površin z redkimi travnatimi predeli ta del pokrajine imenujemo tudi Bela Istra) se vlečeta dve vzporedni pogorji: Slavniško pogorje in Kojniško-Žbevniški greben. Slavniško pogorje je dolg gorski hrbet, ki se vzpenja iz Matarskega podolja in se prekopicne v uravnani Podgorski Kras z zaključkom na Kraškem robu. Na severozahodu se dvigne nad Kozino in se povleče vse do meje na jugovzhodu, kjer se zlije z obsežnim pogorjem hrvaške Čičarije. Zaradi pomanjkanja vode, ostrih zim in hladnih poletij je območje redko poseljeno. Ogromno je gozdnih površin, v podrasti pa se razraščajo raznolike grmovne vrste. Niže med listavci prevladujejo hrast, gaber in leska, više nad 800 metri pa gospodarita bukev in jesen. Kar nekaj je vrhov, ki presegajo 1000 metrov, poleg Slavnika, 1028 m, še Ostrič, 1056 m, Razsušica, 1082 m, Medvižica, 1081 m, in Veliki Planik, ki

1

NADMORSKA VIŠINA

643 m

VIŠINA IZHODIŠČA

380 m

VIŠINSKA RAZLIKA

263 m

GRS80 (WGS84)

N 45,85784

E 13,70382

ZAHTEVNOST**Nezahtevna označena pot**

Pot je zaradi razgibanega terena in nezahtevnosti priljubljen cilj pohodnikov, tekaških rekreativcev in gorskih kolesarjev. Je lahka, primerna tudi za družine z majhnimi otroki.

OPREMA

Običajna planinska oprema

Trstelj

Na meji dveh svetov**Na prostornem vrhu Trstelja***Pomladni dež zbudil je gmajne, ruj cveti.**Poletno sonce žge pokrajino, ruj rdi.**Jesenske barve pljusknile so nanje, ruj žari.**Alberta Ostan (Ruj)*

Trstelj je najvišji vrh v ozkem gorskem grebenu Črnih hribov, ki se dvigajo na severnem robu Tržaško-Komenskega Krasa, med krajema Lipa in Opatje selo, ter strmo zdrsijo v Vipavsko dolino. Pobočje Trstelja je gosto poraslo; na severni strani kljubuje močni vipavski burji žilav črni bor, na zavetrni južni strani domuje gaber, družbo pa mu delata hrast in kostanj. Varen habitat je našlo tudi podrastje in grmičevje, prevladujeta brin in trepetlika. S temena

Trstelja, kjer stoji daleč naokrog viden televizijski oddajnik, se v lepem vremenu vse okoli nas odpirajo veličastni razgledi. Na sever se globoko pod nami odkriva Vipavska dolina s Trnovskim gozdom in Čavnom, pogled se ustavi na Nanosu in nadaljuje proti vzhodu, kjer se v daljavi zarisujejo obrisi Vremščice s Snežnikom v ozadju. Še nekoliko južneje se odpre pogled na gorski hrbet Čičarije s Slavnikom. Proti jugu in naprej proti zahodu zagledamo valoviti svet Komenskega Krasa, za njim pa nam seže pogled do Tržaškega zaliva in naprej do Pirana. Zahodno stran zakriva bližnji Stol, še nekoliko bolj desno se odkriva Furlanska nižina z Gorico, Sabotinom in Sveto goro. V daljavi se dvigajo Julijske Alpe.

IZHODIŠČE

Lipa

Hitro cesto Razdrto–Nova Gorica zapustimo na izvozu Selo. Vožnjo nadaljujemo do Dornberka, nato proti Sežani. Po 10 km zavijemo desno proti Kostanjevici na Krasu in Lipi. V vasi parkiramo na manjšem trgu pod cerkvijo.

GRS80 (WGS84)

N 45,849086

E 13,703307

ČASI

- Lipa–Trstelj 30 min
- Sestop 20 min

Skupaj 1 h

KOČA

- Stjenkova koča na Trstelju, 610 m,
+386 41 624 068

SEZONA

Vse leto, razen pozimi v močni burji in v poletni pripeki

ZEMLJEVID

- Slovenska Istra, Kras in okolica, PZS, 1 : 50.000

LIPA

Lipa je manjši zaselek na pobočju Črnih hribov ob vznožju Trstelja v severnem delu Komenskega Krasa. V vasi je ohranjenih nekaj hiš, ki se ponašajo s tipično kraško stavbno dediščino kakovostnih kamnoseških izdelkov iz prejšnjih stoletij. Na manjši vzpetini se je pod vznožje hriba ugneznila cerkev sv. Mihaela iz 17. stoletja, tik ob njej pa je svoje zavetje našla več kot sto let stara lipa.

POT OD TRSTELJA DO CERJA

Dolgi hrbet Črnih hribov je bil zaradi svoje strateške lege naseljen že v prazgodovinskem obdobju, o čemer pričajo številne najdbe in skromni ostanki gradišč. V rimskem obdobju so utrdbe po grebenu postavljali Rimljani, med prvo svetovno vojno pa so svoje utrdbe gradili vojaki. Po celotnem grebenu so speljali omrežje povezovalnih in dostavnih cest, poti in stezic, ki so povezoval kaverne, strelske jarke in topniške pozicije. Zdaj se po nekdanjih vojaških poteh sprehajajo pohodniki. V opomin na grozote prve svetovne vojne stoji na razglednem vrhu Cerje Pomnik miru, ki slavi vse, ki so se na tem območju borili in tu pustili svoja življenja. V notranjosti je stalna multimedijaska razstava o prvi svetovni vojni. Po grebenu Črnih hribov je začrtana pohodna pot, ki vodi od Trstelja do Cerja. Speljana je čez kraško gmajno, skozi gozd in čez travnike, po kolovozih, stezah, goz-

dnih poteh in po makadamski cesti čez vrhove Stol, 629 m, Stolovec, 563 m, Lesenjak, 553 m, Vrtovka, 502 m, Renški vrh, 449 m, Veliki vrh, 463 m, Fajti hrib, 433 m, in Cerje, 343 m. Pot je dobro označena in nezahtevna, prehodimo jo v 4 urah. Primerna je v vseh letnih časih, razen v poletni vročini, močni burji in v času obilnih padavin.

VZPON

Markacija nas usmeri ob desni strani obzidja cerkve sv. Mihaela rahlo navzgor, mimo pokopališča in naprej na kolovoz skozi nizko grmičevje. Sprva zložen kolovoz se hitro dvigne. Prestopimo na zoženo in bolj utrjeno stezo. Rahlo valovita pot nas v vijugah vodi navkreber in še dalje globlje v gozd. Grmičevje izginja, borovci se večajo. Po krajši nezahtevni strmini zapustimo stezo, zavijemo desno in se priključimo makadamski cesti, ki pripelje iz doline in se nadaljuje proti koči. V drugem delu stopimo na asfaltno podlago, ki se konča pri Stjenkovi koči, 610 m. Od koče pot nadaljujemo levo in sledimo markacijam, ki nas usmerijo na stezo in blago navzgor skozi manjšo gozdno zaplato. V kratkem se izvijemo iz gozda, svet se odpre. Stopimo levo na kolovoz, ki nas v nekaj korakih pripelje na vrh.

SESTOP

Sestopimo po poti vzpona.

Pot na Trstelj

